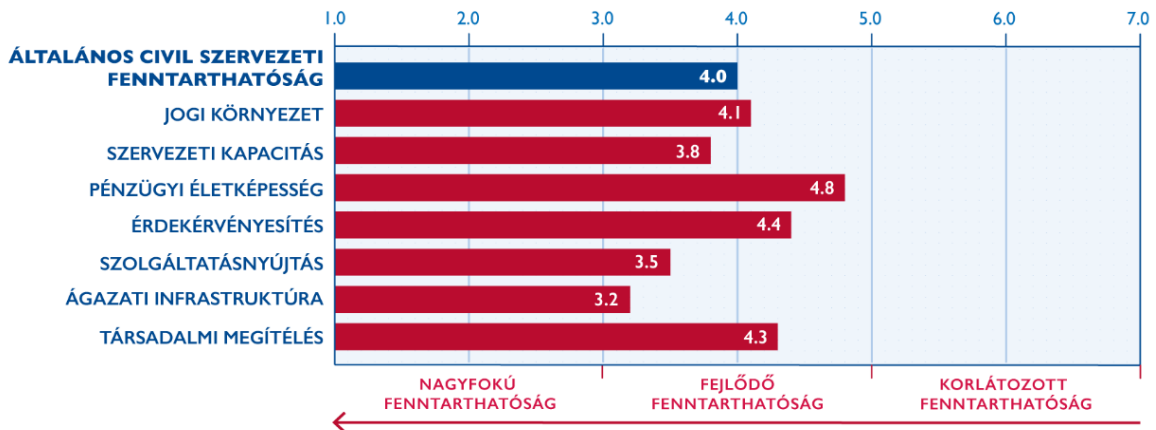

ÁLTALÁNOS CIVIL SZERVEZETI FENNTARTHATÓSÁG: 4.0

2022. április 3-án parlamenti választásokat tartottak Magyarországon. Az év első negyedében a választási kampány uralta a közfigyelmet. Az előző két választással ellentétben a hat fő ellenzéki párt - a politikai paletta különböző végeiről - 2021 őszi előválasztásokat szervezett, hogy minden választókerületben egy konszenzusos jelöltet állítsanak. Ez lehetővé tette, hogy az ellenzék a választáson egy az egyben mérkőzön meg a kormánypárttal, a Fideszsel. Ez a megközelítés óvatosságot adott okot, ami azonban szertefoszlott, amikor a Fidesz felülmúlta az előrejelzéseket újabb elsőprő győzelmet aratott. A szavazatok 53 százalékával a Fidesz a 199 parlamenti helyből 135-öt szerzett meg, így negyedszerre is kényelmes kétharmados többséget szerzett. Váratlanul a radikális jobboldali Mi Hazánk párt is átlépte a bejutási küszöböt, hét mandátumot szerezve. Az egyesült ellenzék viszont a vártnál rosszabbul teljesített, a szavazatok 35 százalékát kapta, és mindössze ötvenhat mandátumot szerzett. A város-vidék szakadék jól megmutatkozott a választási eredményekben: míg az ellenzék tizenhat budapesti kerületből tizennygyet, valamint a pécsi és szegedi központi kerületeket megnyerte, addig máshol nem tudott mandátumot szerezni.

Számos tényező vezetett ehhez az eredményhez. A "győztes mindent visz" elven alapuló választási rendszer igazságtalanul a legerősebb jelöltnek kedvez. A médiumok kétharmada közvetlenül vagy közvetve a kormány ellenőrzése alatt áll, és a kormány propagandáját ismételtetik, míg a kormányzati intézmények a kormánypárt befolyása alatt működnek. A Fidesz gyakorlatilag korlátlan kampányforrásokat kap, beleértve az állami kasszákból származó, a törvényes határértéket messze meghaladó finanszírozást, és a kormány a választást megelőző hónapokban bőkezű jóléti kiadásokba bocsátkozott rendkívüli adókedvezmények és a benzin árának a piaci ár alatt történő befagyasztása formájában. A kampány utolsó heteiben az ukrajnai háború is kulcsfontosságú tényezővé vált. A kezdeti hezitálás után a kormány gyorsan rátalált arra az üzenetre, hogy Magyarországnak ki kell maradnia a konfliktusból, és "semlegesnek" kell maradnia. Továbbá azt sugallta, hogy a Fidesz az egyetlen politikai erő, amely képes garantálni a békét és a biztonságot, anélkül, hogy egyszer is elítélte volna Putyin agresszióját.

A vereség miatt az ellenzéki pártok frusztráltak és kimerültek mind a pénzügyi, mind az emberi erőforrások tekintetében. Ez a választásokat követő hónapokban a belső bünbakkeresés és civakodás mellett bizonyos tehetetlenséghez vezetett. Az ellenzék gyenge teljesítményének több oka is volt. A kutatások azt mutatják, hogy az embereket csak a mindennapi jólét és a túlélés foglalkoztatja, ezért a demokráciáról és a korrupcióról szóló ellenzéki üzenetek nem találtak visszhangra. Emellett az ellenzéki pártok nem tudták teljesen leküzdeni nézeteltéréseiket és személyes konfliktusaikat sem. A választási eredmények arra is rávilágítottak, hogy a paternalizmus és a tehetetlenség 1989 előtti időkből örökölt régi mintái, valamint az erős individualizmus továbbra

is megmaradtak a magyar társadalomban, különösen vidéken, ami arra készteti az embereket, hogy az államtól várják problémáik megoldását.

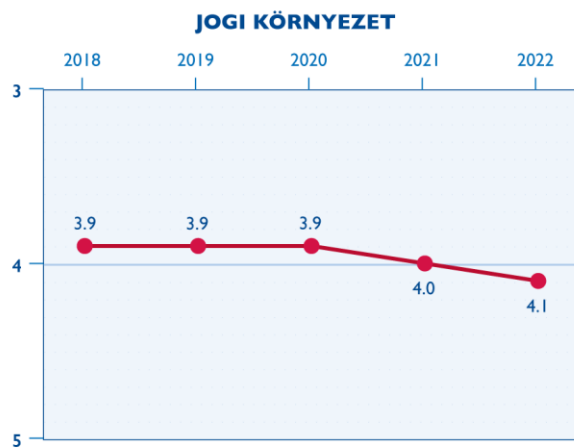
Az év második felében a közfigyelem a kibontakozó gazdasági és megélhetési válságra terelődött, amit az energia- és élelmiszerárak emelkedése jellemzett. Az új helyzethez igazodó átfogó gazdaságpolitika bevezetése helyett a kormány rövid távú, ad hoc intézkedéseket választott, beleértve néhány alapvető élelmiszer, például a cukor, a kenyér és a tej árplafonját. Ezek az intézkedések nem tudták érdemben kezelni a válság kiváltó okait, lehetővé téve, hogy az infláció az év végére elérje a 25 százalékot, és a nemzeti valuta jelentős leértékelődését. Emellett a kormány ismét magára hagyta a kiszolgáltatott társadalmi csoportokat, hogy egyedül boldoguljanak. Számos önkormányzat kénytelen volt télire bezárni olyan közintézményeket, mint a könyvtárak, művelődési házak és színházak, hogy visszafogják az energiaszámlákat. A kisvállalkozások hasonlóan nehéz helyzetbe kerültek.

A kormány és az Európai Bizottság (EB) konfliktusa tovább súlyosbította az ország gazdasági problémáit. Az országgyűlési választások másnapján az EB elnöke beindította az uniós kohéziós alapok kifizetéséhez kapcsolódó feltételeességi mechanizmust, ami arra kötelezte a magyar kormányt, hogy intézkedéseket vezessen be és javítson számos területen, főként a korrupció elleni küzdelem és az igazságszolgáltatás függetlensége terén. Hasonló okokból az EB nem hagyta jóvá Magyarország újjáépítési és helyreállítási tervét, amely a COVID világiárvány okozta gazdasági károk helyreállítását hivatott segíteni. A kormány az EB intézkedéseire új jogszabályok elfogadásával és új intézmények, nevezetesen az Integritási Hatóság létrehozásával reagált. Ezek az intézkedések azonban csak részben teljesítették az EB feltételeit, és még nem tudni, hogy ezek hozzájárulnak-e a demokratikus intézmények és a jogállamiság előremozdításához.

A civil társadalom amúgy is kedvezőtlen helyzete 2022-ben nem sokat változott, bár több dimenzióban is enyhe romlás volt tapasztalható, ami nagyrészt a kormánynak a független civil szervezetekkel szembeni tartós ellenszenvéből ered. A független szervezetek folyamatos zaklatása a jogi környezet romlásához vezetett, míg a civil szervezetek ellen folytatott lejárató kampányok szintén az ágazat közvéleményben kialakult megítélésének romlását eredményezte. A pénzügyi életképesség csökkent a közpénzek elosztásának folyamatos torzítása, egyes civil szervezetek külföldi finanszírozástól való folyamatos függése, valamint a kibontakozó gazdasági válság és az infláció hatása miatt. Eközben a civil szervezetek választások utáni letargiája gyengítette az érdekérvényesítést.

A Központi Statisztikai Hivatal legfrissebb, 2021-re vonatkozó adatai szerint az országban körülbelül 55 000 nonprofit szervezet működött, ami nagyjából megegyezik a 2020-as adatokkal. Az alapítványok számának enyhe csökkenését (19 000-ről 18 700-ra) ellensúlyozta az egyesületek hasonló mértékű növekedése (34 000-ről 34 800-ra). Összbevételük elérte az 1070 milliárd forintot (kb. 2,89 milliárd dollár).

JOGI KÖRNYEZET: 4.1

A független szervezetek folyamatos zaklatása miatt enyhén romlott a pontszám ebben a dimenzióban, annak ellenére, hogy a magyarországi civil társadalmat szabályozó törvények 2022-ben nem változtak.

Az egyesülési, gyülekezési és véleménynyilvánítási szabadságot Magyarország Alaptörvényének VIII. és IX. cikke garantálja. Az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló törvény (2011 évi CLXXV., röviden nonprofit törvény) tovább kodifikálja az egyesülési szabadságot, és részletes szabályokat tartalmaz a nonprofit szervezetek működésére vonatkozóan. A Polgári Törvénykönyv (2013. évi V.) szintén tartalmaz rendelkezéseket az egyesületek és alapítványok létrehozására és általános működésére vonatkozóan. Ezek

a törvények 2022-ben nem változtak, és az év során nem fogadtak el új, a civil társadalom szempontjából releváns jogszabályt. Meg kell azonban jegyezni, hogy 2020 tavasza óta a parlament rutinszerűen meghosszabbította a

COVID-járvány, majd az ukrajnai háború miatt bevezetett "veszélyhelyzetet", ami elméletileg lehetővé teszi a kormány számára, hogy rendeletekkel kormányozzon.

Bárki szabadon bejegyeztethet egy civil szervezetet a közigazgatási bíróságokon, bár az ország különböző részein még mindig vannak különbségek a bíróságok gyakorlata között. A regisztráció online is elvégezhető. 2022-ben nem volt ismert olyan eset, hogy civil szervezeteket töröltek volna a nyilvántartásból. A civil szervezetek elvileg szabadon működhetnek, de a gyakorlatban a szabályozásból és a felügyeleti gyakorlatból eredő adminisztratív terhek továbbra is magasak. A közhasznú státusszal rendelkező szervezeteknek (amivel a bejegyzett civil szervezetek 20 százaléka rendelkezik) és az állami finanszírozásban részesülő szervezeteknek szigorú jelentéstételi kötelezettségeknek kell megfelelniük. Például évente és nyilvánosan külön-külön be kell számolniuk pénzügyeikről és tevékenységeikről, adományaikról és az 1 százalékos személyi jövedelemadó-kiutalások felhasználásáról.

Több korlátozó jogszabály 2022-ben is hatályban maradt, bár nem vagy csak részben hajtották végre őket. Például a 2018-as Stop Soros-csomag, amely kriminalizálja a migránsoknak és menekülteknek nyújtott segítséget, többek között az érintett szervezetek bevételeire kivetett 25 százalékos büntetőadóval, továbbra is hatályban maradt, de nem hajtották végre. A "közélet befolyásolására alkalmas" szervezetekről és a "kiskorúaknak szóló homoszexuális propagandáról" szóló 2021-es törvényeket azonban 2022-ben ürügyként használták a "nemkívánatos" szervezetek zaklatására.

A "közélet befolyásolására alkalmas szervezetekről" szóló 2021. évi törvény a 20 millió forint, azaz körülbelül 55 000 dollár feletti éves költségvetéssel rendelkező civil szervezeteket érinti. Az Állami Számvevőszék (ÁSZ) 2022. május végén, az éves beszámolóik benyújtásának időszakában, az ebbe a kategóriába tartozó több száz civil szervezetet utasított arra, hogy az hivatal online felületén keresztül mintegy tíz napon belül nyújtsanak be dokumentumokat, köztük belső pénzügyi szabályzatokat és irányelveket. A vonatkozó jogszabályok kötelezik a civil szervezeteket, hogy rendelkezzenek olyan dokumentumokkal, mint a számviteli politika, a leltározási szabályok, valamint a készpénz- és eszközgazdálkodásra vonatkozó szabályok, de a gyakorlatban a legtöbb szervezet olyan sablonokat használ, amelyek nem tükrözik a tényleges gyakorlatukat és körülményeiket, ezért sokuknak sietve frissíteniük kellett azokat. Az online platform időnkénti hibás működése ellenére az érintett civil szervezetek eleget tett a kérésnek, és a szerző legjobb tudomása szerint az év végéig egyikük sem kapott bármilyen további felszólítást vagy visszajelzést az ÁSZ-től.

A tavaszi választási kampány során az Amnesty International-Hungary és a Háttér Társaság tizennégy másik jelentős civil szervezettel közösen kampányt szervezett a kormány által a gyermekvédelmi törvény LGBT-ellenes módosításairól szervezett népszavazás érvénytelenítése érdekében. A parlamenti választásokkal párhuzamosan tartott népszavazás a kormány válasza volt az EB által a 2021-ben, a "kiskorúaknak szóló homoszexuális propagandát" tiltó törvénnyel kapcsolatban indított kötelezettségzegési eljárásra. Bár a kormány azt állította, hogy azért szervezte a népszavazást, hogy megmutassa, a magyarok ellenzik azt, hogy az LGBT-aktivisták szexuális felvilágosítást tartsanak az iskolákban, a népszavazás tovább stigmatizálta az LGBT-embereket a közbeszédben, és mozgósította a társadalom homo- és transzfób részeit az országgyűlési választásokon. A népszavazás kérdéseinek manipulatív jellege miatt a "győzelem" egyetlen módja a népszavazás érvénytelenítése volt. A civil szervezetek ezért arra ösztönözték a szavazókat, hogy érvénytelen szavazatokat adjanak le a népszavazáson, és sikeresen meg is győztek 1,7 millió embert, hogy mind a négy kérdésre mindkét választ (igen/nem) bejelölje. Ezáltal az egész népszavazás érvénytelenné vált, mivel a szavazásra jogosultak kevesebb mint 50 százaléka adott le érvényes szavazatát.

Öt nappal a népszavazás után a Nemzeti Választási Bizottság értesítette mind a tizenhat civil szervezetet, amely csatlakozott a kampányhoz, hogy a "joggal való visszaélés" miatt bírságot szabott ki rájuk, ami ellentétes a népszavazáson keresztül történő hatalomgyakorlás céljával. A két főszervezőt egyenként 3 millió forint (8000 dollár), a támogató szervezeteket pedig 176 400 forint (470 dollár) bírsággal sújtották. Ezt a lépést a kampány sikeréért való bosszúként értelmezték. Az érintett szervezetek közösen fellebbeztek a Kúriához, amely az öt határozatból három hatályon kívül helyezte, és a tizenhat bírságból tizenegyét érvénytelenített, két ügyet azonban formai okokra hivatkozva elutasított. Az érintett szervezet, a Háttér Társaság az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult az ügyben.

Február 21-én az adóhatóság házkutatást tartott az Oltalom Karitatív Egyesület/Magyar Evangéliumi Testvérközösség székhelyén, egy korábbi, adófizetés elmulasztása miatt kiszabott bírság utóvizsgálataként. Az Oltalom részéről a mulasztás kiváltó oka az volt, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságának 2016-os döntését

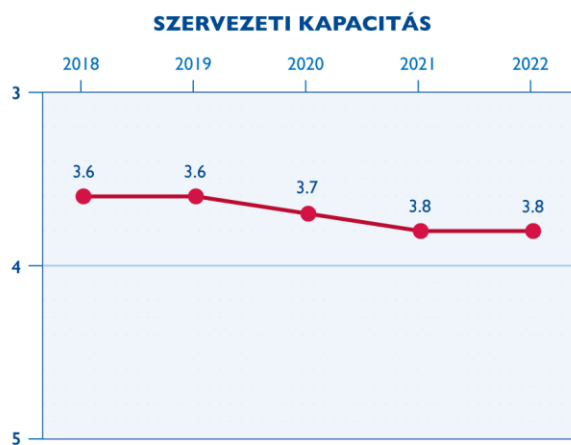
követően a kormány nem állította vissza a szervezet korábbi egyházi státuszát, így a hajléktalanoknak és szegényeknek nyújtott szolgáltatásaihoz kapott milliárdos támogatástól esett el, amelyre pedig jogosult lett volna.

A hatóságok az év során a gyülekezési szabadságot is korlátozták. Például több embert, akik 2022 júliusában hidakat foglaltak el Budapesten, hogy tiltakozzanak egy adóváltoztatás ellen, közlekedési vagy gyülekezési szabályok megsértése miatt megbírságotlalt. Legalább egy esetben a rendőrség sokkolót is használt a békés tüntetőkkel szemben.

A civil szervezetek elméletileg szabadon gyűjthetnek forrásokat, szerezhettek bevételt és köthetnek szerződéseket, a gyakorlatban azonban a helyzet bonyolultabb (lásd a Pénzügyi életképesség című részt). Az adófizetőknek továbbra is lehetőségük van arra, hogy jövedelemadójuk 1 százalékát egy civil szervezetnek juttassák. Az adózással kapcsolatban 2022-ben egy olyan változást vezettek be, amely érintette az ágazatot, bár nem kifejezetten arra vonatkozott. Nyáron váratlanul megszüntették a nagyon kis/egyéni vállalkozók számára elérhető egyszerűsített adózási formát (rövidítve KATA). Sok civil szervezet ennek az adózási rendszernek a keretében kötött szerződést a partnereivel, és ennek eltörlése magasabb adókulcsokat eredményez. Az elmúlt évekhez hasonlóan a civil szervezetek az energiaárak kibontakozó emelkedése miatt ismét nem voltak jogosultak arra, hogy a kormányhoz kompenzációért folyamodjanak.

A megyei civil információs központok nyújtanak néhány alapvető jogi szolgáltatást a civil szervezetek számára, például segítséget nyújtanak az alapszabályok elkészítésében. Az olyan budapesti székhelyű szervezetek, mint a Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) és a Global Network of Public Interest Law (PILnet) bonyolultabb jogi kérdésekben is tudnak segítséget nyújtani, azonban kapacitásuk nem elegendő az igények kielégítésére, különösen az év során Magyarországra érkező ukrán menekültek igényeinek fényében.

SZERVEZETI KAPACITÁS: 3.8

2022-ben a civil szervezetek önkéntesek tömegeit mozgósították az ukrainai menekültválság és a parlamenti választások miatt. Ugyanakkor tovább nőtt a szakadék a nagy budapesti székhelyű szervezetek és a vidéki régiókban működő kisebb civil csoportok kapacitásai között. Ezek az ellentétes tendenciák azt eredményezték, hogy a szervezeti kapacitás pontszáma változatlan maradt.

Közvetlenül Ukrajna orosz lerohanása után ukránok tízezrei - sokan közülük magyarul beszélő határ menti lakosok - menekültek Magyarországra. A civil és az egyházi alapon működő karitatív szervezetek reagáltak elsőként. Önkéntesek fogadták az érkezőket a határokon és a budapesti főpályaudvarokon. Olyan szervezetek, mint a Budapest Bike Maffia, segélygyűjtést indítottak (pénzbeli és természetbeni) adományokért, menedéket szerveztek,

később pedig segítettek a maradni szándékozókknak eligazodni az intézményrendszer labirintusában, hogy tartózkodási jogosultságot szerezhessenek. Az első hetekben a civil társadalom egyedül volt ezekben az erőfeszítésekben. Amikor a kormány később közbelépett, kiszorította a civil szervezeteket, központosította és az öt fő egyházi alapon működő karitatív szervezetre - Vöröskereszt, Baptista Szeretetszolgálat, Ökumenikus Segélyszervezet, Caritas és a Máltai Szeretetszolgálat - bízta az érkezők kezelését.

A választási kampány során a civil szervezetek más típusú tevékenységek mellett közel 20 000 önkéntest mozgósítottak, hogy választási megfigyelőként és szavazatszámllóként szolgáljanak a szavazóhelyiségekben. Ez volt az első alkalom, hogy sokan közülük ilyen típusú tevékenységet folytattak. Sajnos a választási eredmények miatti csalódottság miatt sokan közülük ezt követően felhagytak a polgári szerepvállalással.

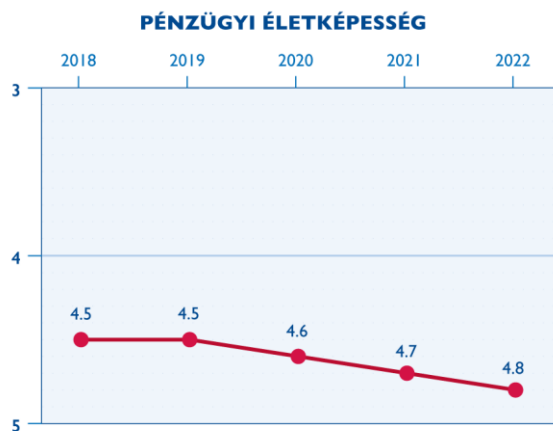
Az elmúlt évek vihara nem kedvezett a stratégiai gondolkodásnak, és 2022-ben mind az orosz-ukrán háború, mind a választási eredmények felülírták a szervezeti stratégiákat. Sok független szervezetet sokkoltak a választási eredmények, és egy egész nyárra volt szükség ahhoz, hogy ezt a benuátságot leküzdjék.

Az irányítás, a személyi és technikai kapacitások tekintetében tovább nőtt a szakadék az intézményesebb, budapesti székhelyű szervezetek és a kisebb vidéki csoportok között. Csak az előbbiek képesek működőképes és átlátható irányítási rendszereket fenntartani, bár néhány újabb, szakemberek által alapított civil szervezet egyre inkább a magánszektorból tanult gyakorlatokra támaszkodik. Pozitív mellékhatásként az ÁSZ dokumentumbekérései (lásd fentebb) számos szervezetet arra kényszerítettek, hogy legalább bizonyos mértékig "rendet tegyenek".

A fentebb ismertetett váratlan adóváltozásokkal együtt a rekordmagas infláció növelte a civil szervezetek nehézségeit a személyzet megtartásában. Ez még a professzionálisabb szervezeteket is érintette, különösen mivel a merev finanszírozási rendszerek (mint például az EU) nem voltak felkészülve az ilyen típusú változásokra. A legtöbb szervezetnek nehézséget okoz a fiatalok megszólítása és bevonása is, és még csak most kezdik megtanulni az Y és Z generáció "nyelvét". Ugyanakkor egyre inkább érezhetővé válnak a hosszú évekig tartó, kedvezőtlen körülmények között végzett munka hatásai, amelyek fáradtságban, kiegészben és motivációvesztésben nyilvánulnak meg. Ennek eredményeképpen a "személyzet jólétével" és mentális egészségével való foglalkozás szükségessége általánosan elismertté vált. A gyakorlatban azonban egyelőre kevés történik e kérdések kezelése érdekében.

A civil szervezetek technikai feltételei változatlanok: a legtöbb szervezet rendelkezik a szükséges felszereléssel, bár az elavultság különböző állapotában, de a használatukban óriási eltérések vannak. A videokonferencia használata mára már általánossá vált. A civil szervezetek a kiberbiztonság növelése érdekében egyre gyakrabban használnak titkosított csatornákat, bár 2022-ben nem érkezett jelentés a civil szervezeteket célzó megfigyelésről.

PÉNZÜGYI ÉLETKÉPESSÉG: 4.8

A civil szervezetek pénzügyi életképessége 2022-ben némileg romlott a közpénzek elosztásának folyamatos torzítása, egyes civil szervezetek külföldi finanszírozástól való folyamatos függése, valamint a kibontakozó gazdasági válság és az infláció hatása miatt.

Az szektoron belül továbbra is nagy eltérések vannak az egyes szervezetek teljes költségvetését illetően. A legfrissebb, 2021-re vonatkozó hivatalos statisztikák szerint a civil szervezetek 35 százaléka továbbra is 500 000 forintnál (13 350 dollár) alacsonyabb éves költségvetéssel dolgozik, háromnegyedüknek pedig 5 millió forint (kb. 13 500 dollár) alatti a költségvetése, az átlag pedig szervezetenként 21 millió forint (kb. 56 800 dollár) körül van.

Az szektor bevételeinek mintegy 44 százalékát teszi ki az állami finanszírozás, beleértve a magyar kormány által kiosztott uniós strukturális alapokból származó támogatást is, míg 22 százaléka magánforrásokból származik. A fennmaradó részt a szervezetek saját bevételei és egyéb források teszik ki. A civil szervezetek központi állami támogatási eszköze, a Nemzeti Együttműködési Alap 2022-ben összesen 11 milliárd forint (mintegy 29,75 millió dollár) támogatást nyújtott mintegy 4000 szervezetnek, az úgynevezett Falusi és Városi Civil Alap (az 5000 fő alatti, illetve feletti településeken működő civil szervezetek számára) pedig egyenként 5 milliárd forintot (13,5 millió dollár) osztott szét. Ezen alapok működése továbbra is meglehetősen átláthatatlan. A támogatások például nem kereshetőek a honlapon, és a döntéshozatal bizonyítottan politikailag elfogult a helyi fideszes politikusok vagy a hozzájuk kötődő szervezetek által közvetlenül irányított szervezetek irányába. Ennek eredményeként a független szervezetek, bár formálisan nem zárják ki őket az állami támogatásra való pályázásból, ritkán sikeresen ezeken a pályázatokon.

Sok kisebb szervezet egy vagy két helyi (pl. önkormányzati) finanszírozási forrástól függ. Az önkormányzatok pénzügyi forrásai azonban szintén csökkennek. Ennek ellenére néhány önkormányzat erőfeszítéseket tett, hogy segítsen a helyi civil szervezeteknek megbirkózni a 2022-ben megnövekvő energiaszámlákkal.

Nincsenek olyan célzott nemzeti közfinanszírozási források, amelyek kifejezetten a demokrácia, a jogállamiság és az alapvető jogok területén tevékenykedő civil szervezeteket támogatnák. A kormány nem nyújtott további finanszírozást az ukrajnai háborúból eredő menekültválsággal foglalkozó civil szervezeteknek sem. Így az ezekkel a

kérdésekkel foglalkozó civil szervezetek továbbra is a nemzetközi filantróp és intézményi adományozóktól függenek, de gyakran csak a megfelelő szakértelemmel, nyelvtudással és nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezőknek van esélyük arra, hogy ilyen támogatást szerezzenek. Bár a külföldi finanszírozás az ágazat teljes bevételének kis részét teszi ki, mégis döntő szerepet játszik e szervezetek bevételi szerkezetében. A Magyarországon már korábban is aktív magán filantróp szervezetek, például a United Way és a Civitates 2022-ben külön alapokat hoztak létre a civil szervezetek Ukrajnából érkező menekültekkel végzett munkájának támogatására. Emellett mind az EU (a Citizens Equality Rights, and Values programon keresztül), mind az USA (az USAID-n keresztül) új finanszírozási forrásokat nyitott meg, amelyeket a helyi közvetítők osztanak el. Ezek a programok azonban csak 2023-ban indultak el ténylegesen, így hatásuk 2022-ben még nem volt érzékelhető.

Az egyéni adományozás és a közösségi finanszírozás általánossá vált, és nagyban hozzájárult az Ukrajnából 2022 tavaszán érkező menekültek megsegítéséhez szükséges támogatás összegyűjtéséhez. Maguk a civil szervezetek is egyre profibbá válnak az adománygyűjtésben, különösen online és más kreatív eszközökkel, például a "nagykövetek" által végzett gyűjtésekkel és az Adakozó kedddel. Az adjukosze.hu platformon keresztül kilencvennyolc kampány több mint 70 millió forintot (kb. 190 000 USD) gyűjtött össze 2022-ben, ami enyhe csökkenést jelent 2021-hez képest (76 millió forint vagy 205 000 USD).

Az megélhetési válság valószínűleg negatív hatással lesz a jövőbeli adománygyűjtési erőfeszítések sikerére. 2022-ben az előző évhez képest 13 százalékkal csökkent azoknak a száma, akik jövedelemadójuk 1 százalékát egy civil szervezetnek utalták ki (1,65 milliőról 1,44 millióra), bár az adományozott összeg enyhén nőtt. Mivel azonban az adományok gyűjtésének időszaka egybeesett a választási kampánnyal, ez utóbbi valószínűleg másra terelte az emberek figyelmét.

A hazai intézményi filantrópia továbbra is gyenge, bár 2022-ben öt új közösségi alapítvány indított kisebb helyi támogatási programokat. Összesen hét közösségi alapítvány 62 millió forinttal (168 000 dollárral) támogatta helyi civil szervezetek projektjeit 2022-ben.

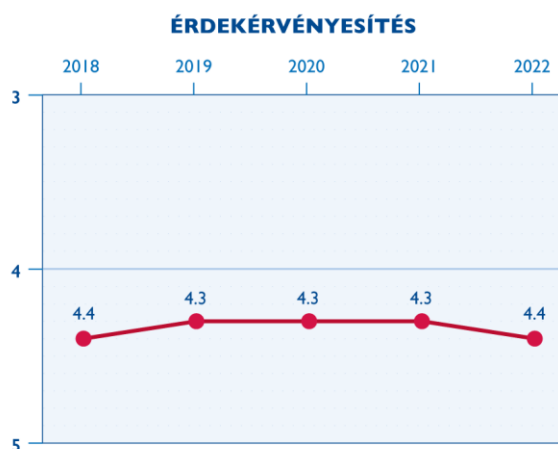
2022-ben néhány nagy multinacionális vállalat, például a Tesco és az E.on magyarországi leányvállalatai folytatták a helyi közösségeket célzó kisösszegű támogatási programjaikat. Számos más vállalkozás elsősorban természetbeni támogatást nyújtott az Ukrajnából érkező menekülteknek, különösen az év első felében. A helyi vállalkozások általában ad hoc alapon adakoznak, gyakran rokonokon és ismerősökön keresztül. Kevés szervezet, beleértve a szociális vállalkozásokat is, képes saját maga jelentős bevételt generálni. A webáruházak működtetése és az árusítás mellett egyre nagyobb hálózatot alkotnak a Kosár közösségek és hasonló kezdeményezések, amelyek az egész országban felbukkannak.

A törvény értelmében minden civil szervezetnek el kell készítenie és közzé kell tennie éves pénzügyi jelentését és beszámolóját. Csak a nagyobb és kitettebb szervezetek tartanak fenn kifinomultabb rendszereket és auditáltatják könyvelésüket, ami egy másik terület, ahol az ágazaton belüli növekvő kapacitáshiány figyelhető meg.

ÉRDEKÉRVÉNYESÍTÉS: 4.4

A népszavazási kampány sikere és az EU nyomására elfogadott új jogszabályok ellenére a választásokat követő letargia következtében a civil szervezetek érdekérvényesítő képessége 2022-ben kissé visszaesett.

A jogalkotásban való társadalmi részvételről szóló 2010. évi CXXXI. törvény elméletileg rendelkezik a nyilvánosság részvételéről a jogalkotási folyamatban, ez azonban alig érvényesül. A gyakorlatban a jogszabálytervezeteket általában nagyon rövid határidővel (legfeljebb nyolc nap) hozzák nyilvánosságra észrevételezésre, ha egyáltalán közzéteszik. A fontos jogszabályok esetében gyakran egyáltalán nem szerveznek nyilvános konzultációkat. Az uniós forrásokhoz való hozzáférés feltételrendszerének teljesítése érdekében nyáron elfogadták a fenti törvény módosítását, amely új

szankciókat vezet be a meg nem felelés esetére. A civil szervezetek azonban rámutattak, hogy a meglévő szabályok megfelelő végrehajtásának hiányában ez nem több látszatintézkedésnél. Az igazságügyi miniszter jellemző módon mindenféle nyilvános egyeztetés nélkül terjesztette a parlament elé ezt a módosítást. A civil szervezetek, köztük a Társaság a Szabadságjogokért (TASZ), a Magyar Helsinki Bizottság és a K-Monitor Egyesület is rendszeresen fordulnak bírósághoz a közérdekű adatok megszerzése érdekében, de a hatóságok még egy pozitív ítélet után is gyakran késlekednek a bírósági rendelkezések végrehajtásával.

Bár különböző konzultatív testületekben, mint például a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács, részt vesznek a civil társadalom képviselői, ezeket ritkán hívják össze, és funkcióik gyakran formálisak, érdemi tartalom nélkül. Az uniós kritériumoknak való megfelelés érdekében az év vége felé új Korrupcióellenes Kerekasztal jött létre, amelybe az érintett civil szervezetek, például a Transparency International-Hungary és a K-Monitor Egyesület képviselői is bekapcsolódtak. Még nem tudni, hogy ennek a testületnek lesz-e tényleges hatása a gyakorlatban. Az uniós kritériumoknak való megfelelés érdekében a civil szervezetek első alkalommal nyílt pályázat útján jelentkezhettek az EU strukturális alapjainak Monitoring Bizottságaiba. A párbeszéd és az állampolgári részvétel egyéb formái gyakorlatilag nem léteznek, mivel az állami intézményekkel való párbeszéd és egyeztetés hagyományos csatornái már évekket ezelőtt megszűntek. A nyílt leveleket és petíciókat a kormány rendszeresen figyelmen kívül hagyja – sőt kezdeményezőiket lejáratosoknak teszi ki. Bár néhány szervezet, köztük a természetvédelemmel foglalkozók, még mindig képesek jó kapcsolatokat fenntartani a közigazgatás alacsonyabb szintjeivel, eredményeiket a magasabb szintek gyakran felülbírálják.

A valódi részvétel helyett a kormány még mindig úgynevezett "nemzeti konzultációkat" alkalmaz, azaz aktuális témákról szóló, irányított kérdésekkel és torz állításokkal ellátott kérdőíveket, amelyeket alkalmanként minden háztartásnak elküldenek. 2022 őszén a "brüsszeli szankciók okozta károkról" tartottak ilyen konzultációt. Mivel a kormány soha nem ad ki ellenőrizhető információkat a kérdőívek eredményeiről (például a visszaküldési arányokról vagy a válaszok megoszlásáról), nyugodtan kijelenthetjük, hogy ezek a gyakorlatok nagyrészt a kormány narratíváinak népszerűsítését szolgálják, nem pedig azt, hogy valódi lehetőséget adjanak az embereknek véleményük kifejezésére.

A parlamenti választásokat és a népszavazást megelőző kampány a fentiekben leírtak szerint példátlan civil társadalmi mozgósítással járt. Ebben az időszakban a civil szervezetek koalíciói helyi és országos szinten egyaránt kiálltak ügyeik mellett. Az egyesült ellenzék választási programjában például végül szerepelt a Civil Minimum 2022, a jövőbeli kormány civil stratégiájának alapvetése, amelyet a Civilizáció koalíció állított össze 2021-ben. Más civil szervezetek és hálózatok hasonló kezdeményezéseket tettek a saját területükön, például a lakhatás ügyében. Emellett a civil szervezetek részt vettek a választók mozgósításában, a választások megfigyelésében és a csalások megelőzésére irányuló kezdeményezésekben. Erőfeszítéseik biztosították, hogy minden szavazóhelyiségben először két független megfigyelő jelen legyen. (A vonatkozó jogszabályok szerint hivatalosan csak pártok jelölhetnek tagokat ezekben a szavazóbizottságokba, de az önkéntesek túlnyomó többsége nem volt párthoz kötődő, civil szervezetek toborozták és képezték őket). Mindazonáltal a választási eredmények sok civil szervezet számára nagy csalódást jelentettek, és az azt követő letargia az év hátralévő részében is érezhető volt.

A választások mellett a közoktatás problémái - méltatlan bérezés, kedvezőtlen munkakörülmények, a túlzott központosításból fakadó autonómia hiánya - váltották ki a legnagyobb tiltakozási hullámot, ami a tanári mozgalmakat és szakszervezeteket, valamint a szülők és diákok szervezeteit egyaránt összefogta. Az első tömegtüntetésekre az év elején került sor, néhány iskolában sztrájkjal együtt. Válaszul a kormány súlyosan korlátozta a tanárok sztrájkjogát azzal, hogy a sztrájk idejére előírta a gyermekek felügyeletét az iskolákban. Ez egyeseket polgári engedetlenségre ösztönzött. A választási időszak és a nyári szünet alatt a tanárok felfüggesztették aktivizmusukat, de a tanév kezdetével újraélesztették azt. Ezúttal a középiskolások és bizonyos mértékig a szülői szervezetek is mozgósítottak, és látványos akciókat rendeztek, például élőláncokat a főváros körül, ülősztrájkokat és flashmobokat. Folytatódtak a tanárok sztrájkjai - legálisak és illegálisak egyaránt - és a polgári engedetlenség is. Ahelyett, hogy párbeszédet kezdeményezett volna a tanárokkal, vagy bármilyen módon engedett volna követeléseiknek, a kormány - különösen az immár oktatási ügyekért felelős Belügyminisztérium - válaszul összesen tizenhárom tanárt bocsátott el budapesti középiskolákból. Az elbocsátottak nem feltétlenül voltak az akciók vezetői, és az elbocsátások látszólag önkényes jellege úgy tűnt, hogy azok célja, hogy másokat elriasszon a tiltakozástól.

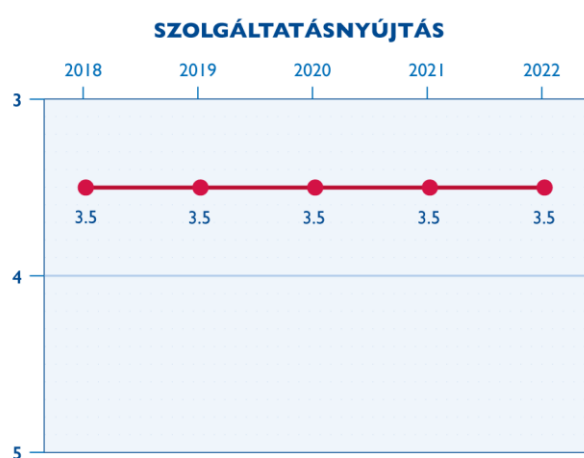
Az elektromos autók akkumulátorainak hatalmas állami támogatással történő gyártására irányuló tervek az ország több pontján, köztük Debrecenben és Győrben is vitákat váltottak ki az év során. A kormány ezt a jövő iparágának tekinti, és egyszerűen félresöpörte a polgárok aggodalmait az esetleges környezetszennyezéssel vagy a hatalmas

létesítmények túlzott víz- és energiaigényével kapcsolatban, a kritikusokat "politikai indíttatásúnak" bélyegezve. Ez heves jelenetekhez vezetett a közmeghallgatásokon a dühös polgárok és a hivatalos képviselők között, valamint tüntetésekhez az érintett városokban.

Helyi szinten az ellenzéki vezetőségű önkormányzatok általában nyitottak a párbeszédre, és különböző részvételi módszerekkel kísérleteznek, így például lakossági gyűlésekkel Budapesten, Miskolcon és Érd városában, illetve részvételi költségvetéssel Budapest néhány kerületében, valamint Pécsen. Azonban gyakran hiányzik a szükséges szakértelem, és ami még fontosabb, kevés a mozgásterük, mivel hatásköreiket és finanszírozásukat - részben a COVID-válság leple alatt - erősen megnyirbálták.

SZOLGÁLTATÁSNYÚJTÁS: 3.5

A civil szervezetek szolgáltatásnyújtásának feltételei és jellemzői 2022-ben lényegében változatlanok maradtak, bár az év vége felé kezdett érezhetővé válni a megélhetési válság hatása. A megbízható adatok folyamatos hiánya miatt nehéz pontos és átfogó képet alkotni a civil szervezetek munkájának ezen aspektusáról.

A magyar civil szervezetek többsége továbbra is erősen szolgáltatásorientált, részben az érdekvégyesítés vélt veszélyei miatt, beleértve a lejárató kampányokat és a finanszírozás megszüntetését. A civil szervezetek számos szolgáltatást nyújtanak, főként a humán és szociális területeken, mint például a szociális ellátás, az egészségügy, az oktatás és a kultúra, és igyekeznek betölteni a hanyatló hivatalos intézményrendszer által hagyott növekvő hiányosságokat. A civil szervezetek elsősorban az azonnali szükségletekre reagálnak. Ennek egyik példája az Ukrajnában kitört háború után érkező menekülthullámok megsegítésére irányuló széles körű mozgósítás volt. Számos szervezet gyorsan reagált a válságra, és az azonnali segítségnyújtástól kezdve az érkezők hosszabb távú letelepedésének támogatásáig számos szolgáltatást nyújtott. A civil szervezeteknek csak

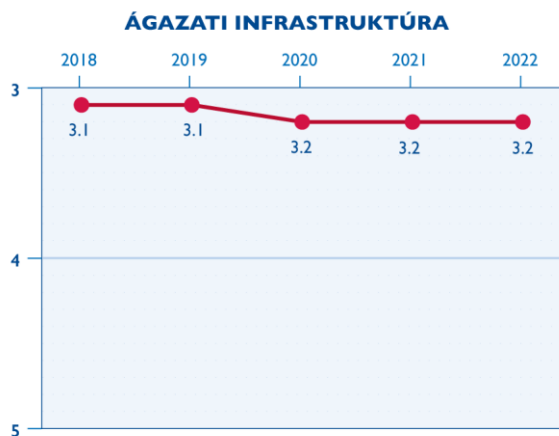
egy kisebb része nyújt hosszabb távú, stratégiai jövőképre épülő szolgáltatásokat. A legtöbb szükségletfelmérés formális kutatás helyett anekdotikus adatokra és a célcsoporttal való közvetlen kapcsolatokra támaszkodik. Csak néhány civil szervezet kínál szakmai szolgáltatásokat, tanácsadást vagy fogyasztóvédelmi szolgáltatásokat. Az Energiaklub például helyi éghajlat- és energiaügyi cselekvési terveket dolgoz ki önkormányzatok számára.

A civil szervezetek egyre inkább kiszorulnak a szociális szolgáltatásokból, mivel a kormány kizárólag az öt fő egyházi alapon működő jótékonyági szervezetet bízza meg ezekkel a célokkal. E szervezetek között is kivételes státuszra tett szert a Máltai Szeretetszolgálat, ami összeférhetetlenségi kérdéseket vet fel, mivel alelnöke egyben miniszterelnöki biztos is. A Máltai Szeretetszolgálatot nevezték ki az egyetlen közpénzből finanszírozott program (Felzárkózó Települések) irányítására, ami a mélyszegénységben élő vidéki emberek (főként romák) megsegítésére szolgál 300 településen, és ezzel kvázi monopolhelyzetbe került ezen a területen. Bár a tényleges helyszíni munkába más szervezeteket is bevon, azoknak kötelezniük kell magukat arra, hogy a Máltai Szeretetszolgálat módszereit alkalmazzák, és annak irányítása alatt dolgozzanak.

Más civil szervezeteknek kiszámíthatatlan támogatásokra és adománygyűjtésre kell hagyatkozniuk a költségeik fedezésére, mivel a célcsoportjaik általában nincsenek abban a helyzetben, hogy a szolgáltatásokért fizetni tudjanak. Az őszi megemelkedő energiaárak különösen keményen sújtották a szolgáltatást nyújtó szervezeteket, amelyeknek tevékenységét a központi kormányzat alig vagy egyáltalán nem ismeri el. Ezzel szemben néhány önkormányzat a lehetőségekhez mérten kompenzációval próbálta enyhíteni a problémákat.

ÁGAZATI INFRASTRUKTÚRA: 3.2

A civil szervezeteket támogató infrastruktúrában 2022-ben nem történt jelentős változás.

A megyei Civil Információs Centrumok kormány által kijelölt hálózata továbbra is működik, és néhányuk az elmúlt években tapasztaltabbá és professzionálisabbá vált. Emellett a hagyományos forrásközpontok, például a Nonprofit Információs és Oktatási Központ (NIOK) továbbra is fontosak. Új szereplő a területen a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány, amely új és meglévő közösségi alapítványokat támogat országsszerte. A Pécs, Szeged, Debrecen és Miskolc városokban erőforrásközpontként működő erős civil szervezetek a közelmúltban alakítottak egy tudáscserét szolgáló ernyőt, az Aspektus csoportot. Néhány erőforrásközpont - különösen a pécsi Emberség Erejével Alapítvány - a helyi támogatás-nyújtásban is aktívan részt vesz. Jelenleg hét közösségi alapítvány működik az országban, amelyek közül öt - az egri, a nyíregyházi,

valamint a budapesti II. és III. kerületi - 2022-ben kezdte meg ténylegesen működését. Vállalati oldalról a Magnetbank fontos helyi adományozónak számít.

A webináriumok elterjedésével a civil szervezetek ma már jelentős mértékben hozzáférnek a különböző rövid távú képzésekhez. Egyes szakosodott szervezetek, mint például a Civil Kollégium Alapítvány és a Közélet Iskolája mentorálással egybekötött hosszabb tanfolyamokat is kínálnak a közösségszervezés, a részvétel és az állampolgári aktivizmus területén. A NIOK Stronger Roots programja keretében korábban korlátozott számú civil szervezetnek nyújtott pályázati támogatással egybekötött képzést a társadalmi bázisépítésről. 2022-ben esettanulmánygyűjteményben és webináriumokon mutatta be a munka eredményeit. A növekvő nehézségek közepette azonban sok szervezetnek nincs ideje és kapacitása arra, hogy erőfeszítéseket tegyen saját fejlesztéséért. Ami a formális felsőoktatást illeti, a budapesti ELTE, valamint a szegedi és a győri egyetemek kínálnak MA kurzusokat a civil és közösségi tanulmányok témakörében, míg a Budapesti Műszaki Egyetem közgazdasági tanterve tartalmazza a nonprofit menedzsmentet.

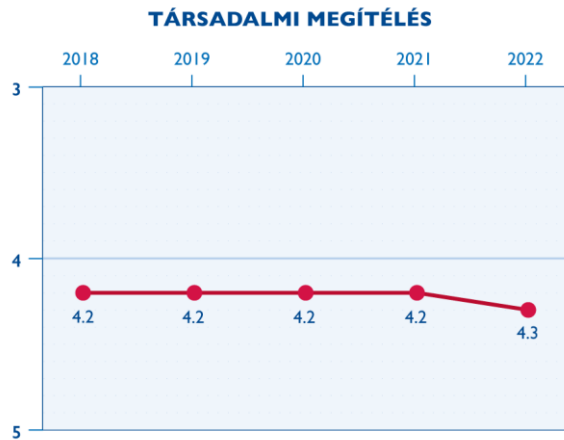
A Civilizáció továbbra is a fő koalíció, amely a civil tér védelmében tevékenykedik. Egész évben aktív maradt, és bővítette tagságát, amely most már negyven jelentős civil szervezetet foglal magában. Továbbra is működnek a konkrét tematikus területeken, például a környezetvédelem vagy a romákkal foglalkozó civil szervezetek hálózata (az Egalipe hálózat). Hasonló struktúrák, mint például a Gyermekek jogi Koalíció, 2022-ben néhány más területen is létrejöttek. Összel a tiltakozásokkal párhuzamosan széles körű informális együttműködés alakult ki a tanárok, diákok és szülők szervezetei és szakszervezetei között (lásd fentebb).

A civil szervezetek és más ágazatok közötti együttműködés vagy partnerség tekintetében az év során nem volt megfigyelhető változás. Néhány nagyvállalat olyan munkakapcsolatokat alakított ki egyes civil szervezetekkel, amelyek hosszú távú közös tevékenységeket eredményeztek. Ilyen például az IKEA és a NaNE, egy vezető nőjogi szervezet közötti partnerség. A vállalatokra nehezedő növekvő társadalmi nyomás - és egyes ágazatokban, például a bankszektorban ez jogi kötelezettség -, hogy környezetvédelmi, társadalmi és irányítási (ESG) politikákat és jelentéstételt dolgozzanak ki, valószínűleg arra fogja ösztönözni őket, hogy a jövőben több ilyen partnerséget alakítsanak ki. Az olyan szervezetek, mint az Effekteam Egyesület, segítenek a civil szervezetek és az üzleti szféra együttműködésének előmozdításában.

TÁRSADALMI MEGÍTÉLÉS: 4.3

A magyar civil társadalom megítélését 2022-ben az ország mély polarizációjából fakadó ellentmondásos jelenségek befolyásolták, de összességében enyhén romlott.

A mindenütt jelenlévő kormánypárti médiakonglomerátum vagy nem számol be a civil társadalom tevékenységéről, vagy dezinformációval rágalmozza és becsmérli a civil szervezeteket. Az év első felében egy új család több civilszervezeti vezetőt is célba vett. Hamis állásinterjúk ígéretével arra próbálták rávenni őket, hogy fedjenek fel

elítélendő információkat finanszírozási forrásaikról vagy politikai kapcsolataikról, amit azonnal kiszivárogtattak és elferdítettek több médiumban. Ősszel, a választások után a Magyar Nemzet cikksorozatát közzétette a magyar politikába való amerikai "beavatkozásról". A cikkek elsősorban a politikai ellenzékét célozták, de a választási és népszavazási kampányban aktív civil szervezeteket is azzal vádolták, hogy külföldről finanszírozott ügynökök. Új hívószó, a "guruló dollárok" született arra, hogy külföldi hatalmaktól a magyar ellenzéknek küldött pénzek aláássák a nemzetet; a kormányzati szereplők azóta is gyakran használják ezt a kifejezést. Több esetben bíróságok döntöttek e félrevezető kijelentések ellen rágalmazási és becsületsértési perekben, amelyeket emberi jogi szervezetek, például a Magyar Helsinki Bizottság indítottak.

A továbbra is működő független médiumok, például az RTL televíziós csatorna és az online csatornák meglehetősen intenzíven foglalkoznak a civil szervezetek tevékenységével. Aktívan bemutatják például a civil szervezetek menekültek segítő proaktív szerepét. Egyes civil szervezetek az oknyomozó újságírók fontos szövetségesei is, például korrupciós ügyekben. Az elmúlt néhány évben egyre népszerűbbek lettek az aktivisták által működtetett YouTube-csatornák és podcastok, amelyek rendszeresen megvitatják a civil társadalmat érintő kérdéseket. A Partizán YouTube-csatornának például 325 000 követője van.

Azzal, hogy egyre több vidéki városban, így Debrecenben, Szegeden és Kecskeméten is megjelennek a független kis online médiumok, a civil szervezetek helyben jobb lefedettséget élveznek. A Civil Szemle szakmai folyóirat 2004 óta publikál kutatásokat a civil társadalomról.

A közösségi médiaplatformok továbbra is kulcsfontosságú kommunikációs csatornák a civil szervezetek számára. Míg Magyarországon továbbra is a Facebook a domináns közösségi médiaplatform, a civil szervezetek egyre gyakrabban használják az Instagramot is. Az algoritmusok változásai azonban folyamatosan csökkentik az elérésüket (még fizetett hirdetéseként is), ami sok nagyobb szervezetet érintő probléma. A legtöbben a támogatóiknak szóló közvetlen üzenetekben látják a megoldást, elektronikus hírleveleken és hasonló eszközökön keresztül.

Bár nem készült átfogó kutatás a civil társadalom megítéléséről 2022-ben, az általános benyomás az, hogy az országban uralkodó egyre kedvezőtlenebb körülmények közepete a közvélemény egyre inkább értékeli a független civil szervezetek szerepét, bár a negatív propaganda is hatott, különösen vidéken. A Publicus Intézet 2022 novemberében végzett felmérésében a felnőtt lakosság 72 százaléka (köztük sok kormánytámogató) azt mondta, hogy támogatja a folyamatban lévő tanártüntetések.

A vállalati szektor - különösen a társadalmi hatásra és felelősségre vonatkozó regionális vagy európai irányelvekkel rendelkező multinacionális vállalatok - egyre nyitottabb a civil szervezetek felé, bár bizonyos eltérésekkel. Míg egyes vállalatok nyíltan együttműködnek a kritikus szervezetekkel ellentmondásos kérdésekben (mint például a gyermekbántalmazás vagy az LMBT emberek), mások óvatosabbak, visszafogottabbak, vagy csak nagy, hagyományos jótékonyági szervezeteket támogatnak, mint például a Vöröskereszt.

Az alapvető jogok biztosa nem foglalkozott megfelelően számos emberi jogi problémával, beleértve az etnikai kisebbségek, az LMBT emberek, a menekültek és a migránsok elleni jogsértéseket. Ez vezetett ahhoz, hogy májusban a Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Globális Szövetsége a B kategóriába sorolta vissza ezt a hivatalt.

A civil szervezetek önszabályozása 2022-ben nem változott. A szervezeteket továbbra is jogszabály kötelezi éves jelentések közzétételére, de gyakorlati iránymutatások hiányában ezek minősége változó. Az Etikusi Adománygyűjtő Szervezetek Testülete egyre nagyobb hatással és tagsággal rendelkezik, az év során néhány új taggal bővült.

Jogi nyilatkozat: Az itt kifejtett vélemények a panel résztvevőinek és a projekt többi kutatójának véleményét tükrözik, és nem feltétlenül az USAID vagy az FHI 360 álláspontját.